

De mythe van Christus; een geschenk van de Nijl.

Onder deze titel hield Tjeu van den Berk op 6 januari 2013 een inleiding bij het OIG. Het is een traditie aan het worden om de eerste viering van een jaar met een lezing, een themaviering, te beginnen. Tjeu van den Berk presenteerde de inhoud van zijn boek *Het Oude Egypte: bakermat van het jonge christendom*¹.

Eerst stond hij stil bij het omslag van het boek. Hierop staat een Egyptische obelisk afgebeeld met hiërogliefen, die door de Romeinen naar Rome was gebracht, daar in verval was geraakt en in de Renaissance weer overeind was gezet. De paus liet er een kruis bovenop plaatsen: het Christendom heeft het heidendom overwonnen. Met een andere blik ernaar kijkend, kun je ook zeggen dat de Egyptische mythologie het fundament vormt van het Christelijke geloof.

De oude Egyptenaren dachten na over de wonderen van de wereld. Zij gebruikten daarvoor alledaagse beelden. De mestkever (scarabee) legt eitjes in de mest, vormt er een bol omheen, die diep wegzakt in de mest en dan tegen de tijd dat de eieren uitkomen, rolt hij deze weer naar het oppervlak. Dit beeld laat de wordingsgeschiedenis van de mestkever zien. Op dezelfde manier kun je naar de zon kijken: een bol die aan het eind van de dag uitgaat, verdwijnt en de volgende dag weer terug komt om nieuw leven, nieuwe energie te brengen. De zon, de energie, de zin van het bestaan wordt beschreven met het beeld van de mestkever. De mestkever is daarmee beelddrager geworden voor de zin van het bestaan. Uiteraard wisten de Egyptenaren wel dat deze mestkever niet de zin van het bestaan was; maar het leven van de mestkever stond er voor model. Door westerse wetenschappers werden de teksten uitgelegd dat de mestkever een heilig dier was en vereerd werd.

Het is eigenlijk net als de geboorte van een kind. Je weet hoe het biologisch in elkaar zit, maar je ervaart het nieuwe leven als een Godswonder.

Aankondiging van de maagdelijke geboorte (volgens Tjeu van den Berk)

aanhangers eten in die goede week de heilige maaltijd bestaande uit brood gekneet in de vorm van zijn lichaam.

Deze voorbeelden laten zien hoe woorden worden gezocht en gevonden om uiting te geven aan spirituele vragen, vragen naar de zin van het bestaan. Iedere gelovige kon zijn eigen verhaal vertellen. De beelden zijn min of meer persoonlijk, met regionale overeenkomsten, maar landelijk en door de tijd heen grote verschillen. Deze verschillen werden door iedereen aanvaard. Het ging dus

Aan de hand van voorbeelden liet hij zien, hoe in de Egyptische religieuze geschriften de geboorte van een Farao als een Godswonder werd omschreven: de bode van de goden vertelt aan de moeder dat zij zwanger zal worden en een kind zal baren; een maagdelijke geboorte, een godswonder. De priesters leggen de boreling in een kribbe. Ook zijn er voorbeelden van de drie-eenheid: de hemelse vader, de stoffelijke mens en de geest ertussenin.

Zo bestaat er ook het jaarlijkse ritueel van de god Osiris die wordt gedood en na drie dagen weer opstaat om een nieuw leven te beginnen. Zijn

¹ Uitgave: Meinema, 2011, ISBN 9789021142999

Een impressie: <http://www.youtube.com/watch?v=NKVlLPZbml>

ook niet om een feitelijke beschrijving van de wereld, maar om het woorden geven aan spirituele ervaringen.

Toen de evangelisten het levensverhaal van Jezus opschreven, zochten zij ook naar beelden om hun verhaal te verwoorden. Jezus had hen geïnspireerd en dat wilden ze aan anderen vertellen. Veel van de evangeliëschrijvers waren liberale Joden met lijnen naar Alexandrië, een van de grootste bolwerken van kennis in die dagen. Voor hun verhaal over Jezus kozen ze de beelden die hun bekend waren uit de Egyptische literatuur. Voor het wonder van de geboorte kozen ze het beeld van de maagdelijke geboorte van een koningszoon. In het evangelie gaan Jozef, Maria en de kleine Jezus direct na de geboorte naar Egypte. Nu kon de tekst worden geschreven, dat Jezus geroepen was uit Egypte. In de oude Joodse geschriften komen alle belangrijke mensen namelijk uit Egypte: Abraham, Jozef, Mozes. Jezus past in dat rijtje: de stamvader van het volk, de redder van de hongersnood en de bevrijder uit de slavernij. Het maakt dan niet uit of hij daadwerkelijk in Egypte is geweest of niet. Door deze mythische elementen in het verhaal in te brengen, klinkt als het ware de hele geschiedenis mee.

De viering werd geopend met een tekst van Aurelius Augustinus (ca 400 nC): *want de zaak zelf, die nu "Christelijke religie" heet, bestond reeds bij de ouden en is er sinds het begin van het menselijke geslacht altijd geweest. Totdat Christus zelf in het vlees kwam. Toen begon men de ware religie – die reeds bestond – "Christelijk" te noemen.* Let wel deze tekst werd geschreven toen men de hiërogliefen niet meer / nog niet kon lezen.

Vragen

- Als we zien dat de drie-eenheid al een lang bestaand thema is, hoe kijkt u dan aan tegen het dogma van de Heilige Drie-eenheid?
Het beeld van de drie-eenheid is een verwoording van de ervaring, het mysterie. Het goddelijke laat zich van bovenaf aan je kennen. Je ervaart het goddelijke bij mensen en je ervaart de levenskracht. Het goddelijke is overal en in deze drie vormen te herkennen. Doordat het een dogma is geworden, gaat de mystieke waarde verloren. Er zijn namelijk ook andere drie-eenheden denkbaar: Vader, Maria en kind. Ook hierin kun je het goddelijke herkennen. Het zijn geen feiten maar geloofservaringen; een dogma reduceert het tot kenbare feiten.
- Als we nu zien dat dit verhaal van de maagdelijke geboorte, drie-eenheid etc al bij de oude Egyptenaren in zwang was, is dat dan niet het bewijs dat het verhaal van Jezus als Christus een verzinsel is?
We weten weinig over de historische Jezus. De evangeliëschrijvers schrijven niet wie Jezus was, zij gaven een beschrijving van de emoties die deze persoon bij hen opriep. Juist doordat er zoveel verhalen bestaan, is het veeleer het bewijs dat Jezus heeft geleefd en zeer veel mensen heeft geraakt.
- Desgevraagd werd ook nog meegedeeld dat een uitgave van het boek als e-book te verwachten is.

De lezing werd omlijst door het Trio Esperanza bestaande uit Margriet Hatenboer, Ine Lindsen en Martin van der Puijl. Er waren ongeveer 85 bezoekers, waarvan de meesten nog lang bleven napraten bij de borrel.

Wouter den Ouden.